

PUIGCERDÀ
DESAPAREGUT

Sandra Adam Auger i Martí Solé Irla

PUIGCERDÀ DESAPAREGUT

 efadós®

AJUNTAMENT DE PUIGCERDÀ

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Arxiu Comarcal de la Cerdanya

PUIGCERDÀ DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2021

Primera reimpressió: novembre 2022

© dels textos: Sandra Adam Auger i Martí Solé Irla

© del pròleg: Jesús Contreras Hernández

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Puigcerdà

Arxiu Comarcal de la Cerdanya

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

AUTOR DESCONEGUT / Fons FAMÍLIA LLANAS
(CAL MATATAM)

Fotografia de la portadella:

J. FAU LIBRAIRE / Fons MARTÍ SOLÉ IRLA

Acrònims:

ACCE (Arxiu Comarcal de la Cerdanya)

AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

ISBN 978-84-18243-24-0

DL B-4145-2021

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

UN PUIGCERDÀ RECUPERAT

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

PUIGCERDÀ, ITINERARI GRÀFIC PEL MUNICIPI

Pàg. 12

LÍMITS I NUCLI ANTIC

DEL CASTELL DE MONTCERDÀ A LA VILA DE PUIGCERDÀ

Pàg. 78

L'EIXAMPLE PUIGCERDANÈS

ELS ESTIUEJANTS URBANITZEN VORA L'ESTANY

Pàg. 132

ENTRE MASOS I FÀBRIGUES

EL VESSANT DE PUIGCERDÀ, PLE D'ACTIVITAT

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

UN PUIGCERDÀ RECUPERAT

Jesús Contreras Hernández - catedràtic emèrit d'Antropologia Social de la Universitat de Barcelona

Puigcerdà desaparegut és el títol d'aquest llibre; per a mi, però, més aviat, aquest llibre significa un Puigcerdà recuperat. És veritat que moltes de les fotografies que conté avui no es podrien repetir perquè els llocs, les cases, els camins, els ponts han desaparegut, però tant les imatges com els textos que les acompanyen són un testimoni de la seva existència, i a moltes persones, d'una certa edat, és clar, els permetran recordar un passat més o menys llunyà, o no tant.

Rememorar, reviure, recordar i, fins i tot, imaginar. Cadascuna de les fotografies contingudes en

aquest llibre podria ser el punt de partida d'una història, d'una història petita i particular si es vol, però l'embasta de totes elles constituiria una història de la vila de Puigcerdà reconstruïda com si es tractés d'un puzzle. Un puzzle d'imatges i un puzzle de records. Unes imatges ens transporten a unes altres i uns records a uns altres records. En definitiva, contemplar pausadament aquestes fotografies i llegir els textos que les acompanyen permet fer un viatge en el temps. Per a aquest viatge, alguns viatgers, els més grans, l'únic equipatge que necessitaran és deixar-se portar per la memòria, i potser, també, per una mica de nostàlgia. D'altres, més joves, necessitaran acompanyar-se de la curiositat i de la imaginació, i preguntar als seus pares o als seus avis

i àvies què significava cada lloc, cada nom, les activitats i les institucions que hi apareixen. Per exemple, *fielato*. Què significa «fielato»? Per què servia? Qui administrava les taxes que s'hi recollien? Quan va desaparèixer i per què? És només un exemple dels nombrosos que aquest llibre permet plantejar.

Sí. Aquest llibre permet recuperar parts de la història de la vila de Puigcerdà. I tant de bo permetés, també, estimular la memòria dels seus habitants actuals i animar la necessitat de continuar la tasca! Altres recuperacions són possibles. Quantes caps de sabates plenes de fotografies poden estar reclamant veure la llum? Quantes fotografies familiars, i, per tant, particulars, privades, més o menys íntimes, podrien contribuir a constituir un patrimoni col·lectiu, una memòria de la comunitat puigcerdanesa?

A. ARNAL / FONS FAMÍLIA PALAU-COSTA

Introducció

PUIGCERDÀ, ITINERARI GRÀFIC PEL MUNICIPI

Sandra Adam Auger i Martí Solé Irla

L'any 2014, l'Editorial Efadós va publicar el recull gràfic *L'Abans de Puigcerdà*, en què un miler de fotografies recullen cent anys d'història de la vila. Un viatge en el temps a través d'imatges de diversos àmbits, com ara l'urbanisme, l'esport, el culte o la cultura des del 1870 fins als anys setanta del segle xx.

Avui publiquem aquest volum, que inclou 166 fotografies i que pretén ser un complement del que fou *L'Abans*. Aquest llibre, publicat dins de la sèrie «La Cerdanya Desapareguda», s'endinsa, en aquest cas, en el municipi de Puigcerdà. La voluntat és donar a

conèixer imatges inèdites de l'urbanisme de Puigcerdà, Age, Ventajola i Vilallobent.

El llibre està dividit en tres capítols que engloben la totalitat del municipi. El primer capítol està destinat als límits i al nucli antic de Puigcerdà, amb els carrers que es van obrint dins la muralla. Pel que fa al segon capítol, el llibre dedica unes pàgines a l'eixamplament de la vila de Puigcerdà en direcció al pla de Rigolisa. Per acabar, el tercer capítol convida a passejar-se per la història gràfica dels masos, les fàbriques i els nuclis que envolten la vila. La major part de les imatges són inèdites i s'acompanyen d'un text que les descriu i les situa en l'espai i en el temps.

LABOUCHE FRÈRES / Fons FRANCESC DAFIS GARRIGA

LOS PIRINEOS (1870, 6ª SERIE)

- PUIGCERDA. - CAFÉ AL BORDE DEL LAGO

L'ALLÉE ET CAFÉ DU LAC

L'ESTIU A PUIGCERDÀ

Les famílies benestants de Barcelona somiaven a pujar a Puigcerdà a l'estiu. Retrobar la família, fer cures d'aire i aigua o gaudir del lleure era una prioritat. A la pàgina anterior, instantània del cafetí de l'estany als anys deu del segle xx. L'estany s'havia convertit en un espai de lleure.

ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

Interior de l'església de Santa Maria el 1904. Al fons, l'altar major, i al centre, els dos púlpits i el llum que presideix la nau central. La fotografia està tirada des del cor. En destaca el faristol quadrat, que permetia una bona lectura de les partitures des dels bancs del cor.

MIQUEL PONS BERNAREGGI / ANC - Fons MIQUEL PONS BERNAREGGI

Respecte a la procedència de les imatges, la majoria formen part de fons privats, de persones que han cedit voluntàriament les seves fotografies familiars sobre la vida quotidiana, o de reculls de postals d'alguns col·leccionistes que al llarg dels anys han atresorat les imatges que il·lustren el passat de la capital cerdana.

Entre les fotografies de caràcter més familiar i les postals circulades s'hi barregen instantànies conservades en institucions públiques i privades com l'Arxiu Nacional de Catalunya, l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, la fototeca de l'Institut Cartogràfic de Catalunya i, evidentment, imatges dels fons conservats a l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya.

L'autoria de les fotografies i la cronologia sempre són tasques difícils de resoldre. En el cas dels fotògrafs, en alguns casos ha arribat fins als nostres dies el nom

de l'autor però la majoria de vegades la pregunta queda sense resoldre. Respecte a la cronologia, succeeix un fet similar, i és que, malgrat tenir alguns indicis i resseguir les pistes més visibles a la imatge, sovint resulta difícil determinar-ne la data exacta. De tota manera, podem concloure que la fotografia més antiga del llibre és de la plaça Major de Puigcerdà l'any 1870, en la qual es reproduceix la plantada del pal central per les Festes del Roser quan encara no s'hi havia erigit l'estàtua del brigadier Cabrinetty.

Aquest llibre pretén augmentar el fons fotogràfic publicat sobre el municipi de Puigcerdà i contribuir a la construcció de la memòria gràfica de la comarca.

Us convidem a trobar les diferències urbanístiques entre la realitat d'avui dia i les imatges del passat reproduïdes en aquest volum que teniu a les mans.

F. GUILERA / Fotos ROSA BERTRAN BISBAL

LÍMITS I NUCLI ANTIC

Del castell de Montcerdà a la vila de Puigcerdà

El terme de Puigcerdà, a més d'acollir Ventajola i Rigolisa, es va ampliar el 1969 amb el de Vilallobent. Limita amb Enveig, Ur, la Guingueta d'Ix, Palau, Alp, Fontanals, Bolvir i Guils. Al puig on s'assenta el centre de la vila hi ha documentat el 1095 el castell de Montcerdà. Jaume Martí suggereix que aquest podria haver estat situat a l'actual plaça de Cabrinetty. El fet de ser un lloc enlairat devia influir en la decisió del rei Alfons de refundar-hi la vila. Així, cap al 1177, signà un document en què traslladava la població d'Ix al puig de Montcerdà.

La plaça de Cabrinetty sembla el punt de partida de la nova vila. D'allà surten els principals carrers. El Querol, al llarg del pendent de ponent, el Major, paral·lel a l'anterior, i el de les Escoles Pies, que cobreix el vessant de llevant. A partir d'aquests anirien apareixent la resta de carrers fins a arribar a l'antic carrer de la Lliça. Al nord, l'església i el cementiri tancaven aquest sector.

Al segle XIII, amb l'assentament de la comunitat jueva, neix la vila nova. No va ser, però, fins a partir del 1886, amb l'enderroc de les muralles, que la vila experimentà el seu gran esclat urbanístic.

AUTOR DESCONEGUT / FONS MARTÍ SOLÉ IRLA

CAMÍ DE LA VINYOLA

En aquesta pàgina, uns turistes gaudeixen d'un petit descans als anys cinquanta del segle xx al costat de l'antiga pedra mil·liar de 2,25 metres d'altura situada al camí de la Vinyola, enfront de la fita fronterera número 467, que és termenal amb Enveig. La pedra mil·liar va ser substituïda el 2017.

ROCA BASSEDA

A la dreta, Llorenç Solé Julià contempla la Roca Basseda envoltada d'esbarzers cap a l'any 1990. Aquesta voluminosa roca fa de fita fronterera amb el número 471. Té gravades dues creus i un motiu en fletxa, com també diverses cassoles que, si bé són d'origen desconegut, podrien ser força antigues.

MARTÍ SOLÉ IRLA / FONS MARTÍ SOLÉ IRLA

